

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

Magistr pilləsi üçün

**Ixtisas –060602- “Filiz və qeyri-filiz faydalı qazıntı
yataqlarının geologiyası”**

Fənn- MSF–B05-1 «İqtisadi geologiyanın əsasları»

(I Kurs)

PROQRAM

BAKİ – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

Fənn- MSF–B05-1 «İqtisadi geologiyanın əsasları»

(I Kurs)

PROQRAM

Bakı Dövlət Universitetinin rektorunun 30.01.2018-ci il tarixli R-09 sayılı əmri ilə fənn proqramını kimi təsdiq edilmişdir

BAKİ - 2018

Tərtib edən: dosent əvəzi Ülkər İbrahim qızı Kərimli

Elmi redaktor: BDU-nun Faydalı qazıntılar kafedrasının müdiri akad.V.M.Babazadə

Rəy verənlər:

1. BDU-nun Faydalı qazıntılar kafedrasının professoru
g.-m.e.d. N.Ə.İmamverdiyev

2.AMEA-nın Geologiya və Geofizika İnstitutunun
“Petrologiya” şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, g.-m.f.d.
Z.A.Vəliyev

«İqtisadi geologiyanın əsasları»

İzahat vərəqi

İqtisadi geologiyanın əsasları geologiya elmləri arasında son dövrlərdə meydana gəlmiş sahələrdən biri olub, geoloji-kəşfiyyat sahəsinin mədən çıxarma sənayesi ilə və xalq təsərrüfatının sahələri ilə əlaqəsini əks etdirir. Geologiyanın bu sahəsi hələ özünün tam təşəkkülünü tapmamasına baxmayaraq, bir çox vacib məsələlərin həllində, müəyyən dərəcədə elmi tədqiqatların və geoloji-kəşfiyyat işlərinin görülməsi prosesində böyük əhəmiyyət kəsb edir.

“İqtisadi geologiyanın əsasları” fənni 060602-Filiz və qeyri-filiz faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası ixtisası üzrə magistr pilləsində təhsil alan I kurs tələbələrinə 45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat məşğələ) həcmində tədris olunur.

Fənnin məqsədi: Faydalı qazıntıların öyrənilməsində əsas tələblərlə, onların resurslarının və ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi və geoloji-kəşfiyyat işlərində tətbiq olunan iqtisadi qanunlarla müasir tələblər səviyyəsində tanışlıq və bu işlərin yerinə yetirilmə keyfiyyətlərinə yiyələnmək.

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələr

bilməlidirlər: mineral xammal və onun respublikanın istehsal gücünün inkişafında rolunu, geoloji-kəşfiyyat işlərinin strukturunu, yerin təkində kəşf edilmiş faydalı qazıntı ehtiyatlarının qiymətini, iqtisadi elementlər və məxaric maddələri üzrə xərclərin qruplaşdırılmasını, mənfəətin formalaşma xüsusiyyətlərini, rentabellik və onun təyin edilməsini.

bacarmalıdırlar: ölkənin istehsal qüvvələrinin inkişafında və yerləşməsində mineral xammalın rolunun müəyyən etməyi, kəşf olunmuş ehtiyatların sənaye dəyərliliyini səciyyələndirməyi, yataqların axtarış və kəşfiyyat metodikasını, geoloji-kəşfiyyat işlərinin aparılma şəraitini,

texnologiya və texnikasını, onların planlaşdırılmasını, təşkili və maddi-texniki bazasını və s.

Yiyələnməlidirlər: geoloji-kəşfiyyat işlərində mövcud olan obyektiv qanunlara, təsərrüfatçılıq mexanizminə, sahənin bütün bölmələrinin səmərəli işini təmin edən şəraitlərin və amillərin öyrənilməsinə.

Mövzular üzrə saatların bölgüsü

№	Mövzular	Cəmi	O cümlədən	
			Mühazirə	Məşğələ
1.	İqtisadi geologiyanın əsasları kursunun məqsəd və vəzifələri.	4	2	2
2.	Respublikanın xalq təsərrüfatının sahə strukturları.	4	2	2
3.	Müəssisə fəaliyyətinin əsas prinsipləri.	4	2	2
4.	Geoloji təşkilat bir istehsal və iqtisadi sistem kimi.	4	2	
5.	Geoloji təşkilatların istehsal resursları.	4	2	2
6.	Dövriyə vəsaitlərinin iqtisadi mahiyyəti, tərkibi və strukturu.	4	2	
7.	Geoloji təşkilatların əmək resursları.	4	2	
8.	Əmək haqqı fondu, geoloji xidmətdə onun tərkibi və strukturu.	4	2	
9.	Geoloji-kəşfiyyat işlərinin maya dəyəri və onun strukturu.	4	2	2
10.	Geoloji-kəşfiyyat işlərinin maya dəyərində təsir edən amillər.	4	2	
11.	Qiymətqoyma və qiymətin iqtisadi funksiyası.	4	2	2
12.	Sənaye məhsullarına topdan satış qiymətlər.	4	2	

13.	Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin məhsulu.	4	2	2
14.	Kapital qoyuluşunun əhəmiyyəti, onun təsnifatı və maliyələşmə mənbəyi	4	2	
15.	Geoloji-kəşfiyyat işlərinin iqtisadi səmərəliliyinin əlamətləri və mahiyyəti .	4	2	1
	Cəmi	45	30	15

1.İqtisadi geologiyanın əsasları kursunun məqsəd və vəzifələri. Fənninin predmeti, əsas məsələlər, tərkibi və strukturu, onun öyrənilməsinin əsas üsulları və nəzəriyyələr, onun iqtisadi və texniki fənnlərlə əlaqəsi, dağ mühəndis-iqtisadçıların hazırlanmasında, dövlətin qoyduğu məsələlərin həllində onun rolu.

2.Respublikanın xalq təsərrüfatının sahə strukturları. Əməyin bölgüsünün üç forması. Geoloji-kəşfiyyat işləri xalq təsərrüfatının sərbəst bir sahəsi kimi. Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin mədənçıxarma sənayesi ilə və xalq təsərrüfatının sahələri ilə əlaqəsi. Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin inkişaf perspektivləri və əsas məqsədi. Mineral ehtiyatları və xalq təsərrüfatının inkişafında onların rolu.

3. Müəssisə fəaliyyətinin əsas prinsipləri. Təsərrüfat hesabının formaları. Geoloji müəssisələrin spesifik xüsusiyyətləri. Geoloqların əmək vəsaitləri. Geoloji- kəşfiyyat müəssisələrinin əsas məhsulları. Faydalı qazıntıların kəşf olunmuş ehtiyatlarının istehlak dəyəri. Geoloji-kəşfiyyat işlərinin mərhələliyi. Geoloji təşkilatların sahənin strukturunda yeri.

4.Geoloji təşkilat bir istehsal və iqtisadi sistem kimi. Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin iqtisadi sisteminin əsas struktur elementləri. Proqnozlaşdırma, təşkilat, idarəetmə, planlaşdırma, tənzimləmə və məlumat. Geoloji-kəşfiyyat tapşırıqları. Sahənin iqtisadi sisteminin əsas problemləri və onun yenidən qurulma yolları.

5.Geoloji təşkilatların istehsal resursları. Material, əmək, maliyyə və təbii resurslar. Əsas fondların iqtisadi mahiyyəti və təsnifatı. Əsas fondların qeydiyyatı və qiymətləndirilməsi. Tam ilkin

dəyər və bərpa olunmuş dəyər. Əsas fondların köhnəlməsi və amortizasiyası. Əsas fondların xidmət müddəti. Əsas fondların təkrar istehsalı. Əsas fondların modernləşdirilməsi. Layihələşdirmənin əsas prinsipləri.

6.Dövriyə vəsaitlərinin iqtisadi mahiyyəti, tərkibi və strukturu. Dövriyə istehsal fondları. İstehsal ehtiyatlarının qrupları. Natamam istehsal. Dövriyə vəsaitlərinin formalaşma mənbələri. Dövriyə vəsaitlərinin normallaşdırılma üsulları: analitik hesablama üsulu, təcrübi (əməli) üsul, statistik üsul. İstehsal ehtiyatlarının normallaşdırılması. Tədavül fondlarının normallaşdırılması. Dövriyə vəsaitlərinin dövr eiməsi və istifadə göstəriciləri.

7.Geoloji təşkilatların əmək resursları. Geoloji xidmətin kadrları. Geoloji xidmətdə heyyyətin təsnifatı. Kadrların strukturu. Mühəndis kadrlara və fəhlələrə olan tələbatın ödənilmə mənbələri. Kadrların hazırlanması və ixtisaslarının artırılması. Kadrların sayının planlaşdırılması. Rəhbərlərin və mütəxəssislərin sayları.

8.Əmək haqqı fondu, geoloji xidmətdə onun tərkibi və strukturu. İctimai istehlak fondu. İctimai istehlak fondundan əmək haqqı və təssisatın artırılma mənbələri. Əmək haqqının tərtibinin əsas prinsipləri. Tarif sistemi. Tarif şəbəkəsi. Tarif maaşı. Əməyin qiymətləndirilməsinin forma və sistemləri. Düzünə işəməzd sistem. İşəməzd mükafat sistemi. Əmək haqqının vaxt hesabı ilə verilməsi forması.

9.Geoloji kəşfiyyat işlərinin maya dəyəri və onun strukturu. Maya dəyərin aşağı endirilməsinin xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti. İqtisadi elementlər və məxaric maddələri üzrə xərclərin qruplaşdırılması. Düzünə və dolayı xərclər. Sadə və kompleks (mürəkkəb) xərclər. Canlı və maddiləşdirilmiş əməyin sərfi. Şərtidaimi və dəyişkən xərclər. Geoloji-kəşfiyyat işinin maya dəyərinin strukturu.

10. Geoloji-kəşfiyyat işlərinin maya dəyərinə təsir edən amillər. Maya dəyərin endirilməsinin əsas istiqamətləri. Maya dəyərin endirilməsi amillərin miqdarca qiymətləndirilməsi üsulları. Əmək məhsuldarlığı. Materiallar və elektrik enerjisi. Əsas fondların istifadələrinin yaxşılaşdırılması. Nəqliyyat. İdarəetmə və xidmətlər

üzrə məxaric. Faydalı qazıntının kəşf olunmuş ehtiyatının və geoloji tapşırıqın plan üzrə maya dəyəri

11.Qiymətqoyma və qiymətin iqtisadi funksiyası. Pulun dəyər miqdarının dəyişməsi. Əmtənin istehlak dəyəri, əmtələrin keyfiyyəti. Əmtənin satış şəraiti. Qiymətin planlı-qeydiyyat funksiyası. Planlı qiymətin yenidən paylanma funksiyası qiymətqoymanın prinsipləri. Qiymət və tariflərin növləri.

12.Sənaye məhsullarına topdan satış qiymətlər. Tikinti materiallarına qiymətlər. Nəqliyyatın və rəbitənin istehsal xidmətlərinə tariflər. Təbii resurslara xərclərin ödənilmə vergisi. Qiymətqoyma üsulları, qiymətin tərkibi və strukturu. Yer təkində faydalı qazıntıların kəşf olunmuş ehtiyatlarının qiyməti. Mineral xammala və onun emal məhsullarına topdan satış qiymətlər.

13.Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin məhsulu. Gəlir və istehsalın rentabelliği. Geoloji-kəşfiyyat sahəsinin məhsulu, onun spesifik xüsusiyyətləri. Satılmış və təmiz normativ məhsul haqqında anlayış. Ümumi ictimai məhsul. Əmtəə məhsulu. Ümumi dövriyə. Satılmış məhsul. Normativ təmiz məhsul. Təsərrüfatda mənfəət.

14.Kapital qoyuluşunun əhəmiyyəti, onun təsnifatı və maliyələşmə mənbəyi. Kapital qoyuluşunun planlaşdırılması. Kapital qoyuluşunun iqtisadi səmərəliliyi. Kapital qoyuluşunun iqtisadi göstəriciləri. Kapital qoyuluşunun mütləq səmərəliliyi, göstəriciləri və onun hesablanma üsulları.

15.Geoloji-kəşfiyyat işlərinin iqtisadi səmərəliliyinin əlamətləri və mahiyyəti. Geoloji-kəşfiyyat işlərinin sahəvi iqtisadi səmərəliliyi. Geoloji-kəşfiyyat işlərinin xalq təsərrüfatı iqtisadi səmərəliliyinin göstəriciləri. Geoloji-kəşfiyyat işlərində yer təkində faydalı qazıntının kəşf olunmuş ehtiyatının realizəsindən əldə olunmuş gəlir və differensial dağ mədaxili.

Ədəbiyyat

Əsas:

1. Babazadə V.M., Şirinov Y.R., İbrahimov H.M., Hüseynov Q.S. İqtisadi geologiya. Bakı, 2012, 300s.

2. Кобахидзе Л.П. Экономика геологоразведочной отрасли. М., Недра, 1990, 350с.

3. Ампилов Ю.П., Герт А.А. Экономическая геология. Геоинформмарк, 2006, 329с.

Əlavə:

4. Гольдман Е.Л., Назарова З.М., Маутина А.А. Экономика геолого-разведочных работ: Геолого-экономическая оценка. Ценообразование. Финансы. Маркетинг. Изд. «Руда и металлы», 2003, 384с.

5. Астахов А.С. Экономическая оценка запасов полезных ископаемых. М., Недра, 1981, 287с.

6. Каждан А.Б., Кобахидзе Л.П. Геолого-экономическая оценка месторождений полезных ископаемых. М., Недра, 1985, 205с.